

Museaalide seisundi hindamise mudel

2024

MUINSUSKAITSEAMET

Koostaja Kurmo Konsa

KÕRGEM
KUNSTIKOOL
PALLAS

Toetanud Kõrgem Kunstikool Pallas

Esikaanel: Üks mudeli katsetamiseks kasutatud objekt, mis sai hinnanguks „väga halvas seisundis“.
Maali autor – Aleksander Ogonotšenko ja foto: SA EVM Konserveerimis- ja Digiteerimiskeskus Kanut.

Sissejuhatus

Objektide säilitamiseks on oluline teada, millises seisundis nad on ja osata kindlaks teha erinevaid kahjustusi. Kahjustuste määratlemine on tähtis nii ennetava säilitamise kui ka konserveerimise seisukohast. Põhiteadmised ennetavast konserveerimisest aitavad koguhoidjatel märgata varajasi kahjustuse märke objektidel ja astuda samme nende edasise kahjustamise vältimiseks. Osates paremini määrata museaali seisundit, suudab koguhoidja objektiivsemalt hinnata objekti konserveerimisvajadust ning kohendada selle järgi eksponeerimis- ning säilitustingimusi, vähendades nii näituste, transpordi ja hoiustamise käigus tekkivate juhuslike kahjustuste riski. Ühtlasi on konservaatritel hõlpsam teha koostööd koguhoidjatega, kes kasutavad pädevat terminoloogiat objektide seisukorra ja kahjustuste ulatuse kirjeldamisel.

Museaalide kahjustuste kirjeldamise mudel on mõeldud kasutamiseks kõikidele säilitamisega tegelevatele asutustele ja spetsialistidele ning muidu huvilistele. Mudeli kasutamine ei nõua mingeid eelteadmisi ega oskusi.

Mida tuleks pidada silmas mudeli kasutamisel:

- Museaali kahjustusi kirjeldatakse visuaalselt.
- Erinevatest materjalidest objekte kirjeldatakse ühtse meetodika alusel. Materjalide erisused on mõnel juhul olulised objektide seisundi määramisel.
- Iga kahjustuskategooria all kirjeldatakse vastavaid kahjustusi, alates kergematest ja lõpetades ulatuslikumatega. Kirjeldus koosneb kas ühest või mitmest terminist.
- Üldiselt kirjeldatakse objekt ühe tervikuna.
- Kui objekt koosneb mitmest selgelt eristuvast osast (nt maal ja maaliraam, raamatu köide ja sisuplokk) ning kahjustused neil on väga erinevad, siis kas kirjeldada enimkahjustatud osa (nt kirjeldame ainult maali) või kirjeldada eraldi kõiki objekti osi (nt kirjeldatakse nii maali kui ka raami seisundit).
- Objektide kogumit võib kirjeldada ühe tervikuna.
- Eelistatult märgitakse ühe kahjustuste kategooria raames kõige ilmsem kahjustus, kuid vajadusel võib märkida ka mitu kahjustust.

Kuidas kasutada

Esmalt võtke ette kahjustuste hindamise lehed (A) ja märkige ära vastavate kahjustuste esinemine objektil. Selleks võib teha märke kahjustuste kirjelduse tabeli veergu „Märkige kahjustuse esinemine (nt ristiga)“, aga võib kirjutada kahjustuse numbrit (nt 1_1; 2_2 jne) ka eraldi lehel.

Seejärel leidke kasutades seisundi hindamise ja edasiste tegevuste leidmise lehti (B) objekti seisund ning võimalikud edasised tegevused. Selleks leidke eelnevalt kirja pandud kahjustuse numbrile vastav seisundi lahter. Ühel objektil on mitmeid kahjustusi ja seega ka mitmeid seisundeid. Objekti lõpliku seisundi leidmiseks vaadake kindlasti „Seisundi leidmise algoritmi“.

(A) Kahjustuste hindamise lehed

Kahjustused jagunevad kaheksasse kategooriasse:

1_Terviklikkus

2_Deformatsioonid

3_Materjali struktuur

4_Pinna mehaanilised kahjustused

5_Määrumus/ladestused pinnal

6_Värvimuutused

7_Bioloogilised kahjustused

8_Varasemad parandused

Lisaks hinnatakse ka ümbrise olemasolu või puudumist ja vajadust ümbrise järele:

9_Ümbris

Iga kahjustuskategooria all kirjeldatakse vastavaid kahjustusi, alates kergematest ja lõpetades ulatuslikumatega. Kirjeldus koosneb kas ühest või mitmest terminist.

1_Terviklikkus – [Objekt on terviklik, kui kõik olulised osad on säilinud ja objekti küljes. Kirjeldada ainult siis kui terviklikkuse kadu on ilmne. Kui ei ole selge, milline algne objekt oli ja kas praegune seisund viitab terviklikkuse kaole, siis jätta kirjeldamata.]

Nr	Kahjustus	Märkige kahjustuse esinemine (nt ristiga)
1_1	osad logisevad; kinnitus nõrk, loksab	
1_2	osad, tükid puuduvad	
1_3	osad lahtised, eraldunud; tükid murdunud, irdunud	
1_4	säilinud üksikud osad, fragmendid	

2_Deformatsioonid – [Objekti kuju ja vorm on muutunud. Kirjeldada ainult siis kui eseme deformeerumine on ilmne. Kui ei ole selge, milline algne objekt oli ja kas praegune seisund viitab deformeerumisele, siis jätta kirjeldamata.]

Nr	Kahjustus	Märkige kahjustuse esinemine (nt ristiga)
2_1	kõverdunud; kõmmeldunud; väärdunud, murdejooned	
2_2	kortsus; kokkumurtud; mõlkis; kokku tõmbunud; vanunud	
2_3	objekti kuju kadunud; purunenud; moondunud, muutunud	

3_Materjali struktuur – [objekti moodustava peamise materjali seisund]

Nr	Kahjustus	Märkige kahjustuse esinemine (nt ristiga)
3_1	rabe, murduv; jäik; habras	
3_2	mõranenud, pragunenud; lõngad viledaks kulunud	
3_3	praod; rebendid; torkeaugud; lõhenenud; õmbluse kohalt kärisenud	
3_4	narmendav, ribadeks; koe katkemine, kadu; serva katkemine, kadu; materjali kadu	
3_5	suured rebendid; suured augud	
3_6	kihistanud (nt vineer, nahk); kihtkoorumine	
3_7	põlenud; söestunud	
3_8	pude; pehkinud, määrdunud; materjal täielikult korrodeerunud	

4_Pinna mehaanilised kahjustused – [objekti pinnakihi seisund]

Nr	Kahjustus	Märkige kahjustuse esinemine (nt ristiga)
4_1	kulunud, hõõrdunud, kriibitud	
4_2	pundunud, üles tõusnud, tursunud alad; kerkinud, paisunud; krakleestunud; täkked	
4_3	tükikesed, helbed eraldunud; emulsiooni kadu (fotod)	
4_4	mõranenud; lõhenenud	
4_5	pulbristunud, killustunud; värvikiht kadunud	

5_Määrduvus/ladestused pinnal – [objekti pinnal asuv teisene aine]

Nr	Kahjustus	Märkige kahjustuse esinemine (nt ristiga)
5_1	tolmune	
5_2	üksikud plekid; sõrmejäljed; pripsmed	
5_3	üleni määrdunud; porine, mullane; palju plekke; tahmane; paakunud tolmu ja mustuse kiht	
5_4	rasvane; vahane; liimijäljed	
5_5	kohati korrodeerunud; tuhmunud	
5_6	koorik, soolad, sete; kleepuv kiht; higistamine	
5_7	ulatuslikult korrodeerunud	

6_Värvimuutused – [visuaalselt hinnatavad muutused objekti pinnal. Kirjeldada ainult siis kui värvimuutused on ilmsed. Kui ei ole selge, milline algne objekt oli ja kas praegune seisund viitab värvimuutustele, siis jätta kirjeldamata.]

Nr	Kahjustus	Märkige kahjustuse esinemine (nt ristiga)
6_1	tumenenud (nt maal)	
6_2	pleekunud, luitunud (muutunud heledamaks); tuhmunud; hõbeläige/hõbepeegel (fotomaterjalidel); toonimuutus (värvifotomaterjalidel);	
6_3	plekiline, laigud; foksing; koltunud; läbipaistvus muutunud; opaaksus; vikerkaarevärvilised plekid	
6_4	värv laiali, jookseb, laiali valgunud; suured voolujooned; oreoolid	

7_Bioloogilised kahjustused

Nr	Kahjustus	Märkige kahjustuse esinemine (nt ristiga)
7_1	jäljed putukate, näriliste tegevusest (närimisjäljed, näripuru, võrgend); koikahjustus	
7_2	hallitus	

8_Varasemad parandused

Nr	Kahjustus	Märkige kahjustuse esinemine (nt ristiga)
8_1	liimijäljed; kleeplint	
8_2	ebasobivad paigad; ebasobivad parandused; halvasti fikseeritud osad; ebasobivad töövõtted	
8_3	ebasobivad kinnitusvahendid (naelad, klambrid)	
8_4	ebasobiv parandusmaterjal	
8_5	valesti, ebasobivalt kokku pandud objekt	

9_Ümbris

Nr	Ümbris	Märkige ümbrise esinemine/mittesinemine ja ebasobiv ümbris (nt ristiga)
9_1	ümbristatud	
9_2	ebasobiv ümbris	
9_3	ümbris puudub, aga on vajalik	
9_4	ei vaja ümbrist	

(B) Seisundi hindamise ja edasiste tegevuste leidmise lehed

- Tuginedes kirjeldatud objekti kahjustustele, on võimalik määrata kindlaks objekti seisund. Objekti seisund võimaldab esitada kogutud teavet kokkuvõtlikul kujul ning lihtsustab järgnevat otsustusprotsessi.
- Seisundi leidmine on oluline objektide võrdlusteks ja muutuste ajalise dünaamika selgitamiseks.
- Tegemist ei ole üldise hinnangu kogude seisundile tervikuna.
- Objekti seisund võib olla: hea, rahuldav, halb, väga halb.

Objekti seisundi leidmiseks võrreldakse kahjustuste hindamisel saadud numbreid seisundi väärtustega järgmise algoritmi abil:

- Kui pole ühtegi kahjustust märgitud on objekti seisund „hea“.
- Erinevatest kahjustuskategooriatest valitakse kõige madalam hinnang. (Kui näiteks objekt on saanud järgnevad kahjustushinnangud: 1_3 „halb“, 4_1 „rahuldav“ ja 5_7 „väga halb“, siis kokkuvõtet saab objekti seisund hinnangu „väga halb“ ja sellele vastavaks tegevuseks jääb: „Kontrollida seisundit. Seejärel: a) konserveerimisele b) kohesele konserveerimisele, c) jälgimisele (iga aasta tagant või 5 aasta tagant)“).
- Kui ühes kahjustuskategoorias on mitu hinnangut, siis valitakse kõige madalam. (Näiteks kui objekt on saanud kahjustushinnangud 5_1 „rahuldav“ ja 5_7 „väga halb“, siis jääb selles kahjustuskategooriaks hinnanguks „väga halb“).
- Kui ühes kahjustuskategoorias on lisaks halvimalle hinnangule veel üle kahe hinnangu, siis langeatakse hinnangut ühe astme võrra. (Näiteks kui objekt on saanud järgmised kahjustushinnangud: 4_1 „rahuldav“, 4_2 „rahuldav“ ja 4_4 „halb“ ning tegemist on metallesemega, siis saab objekti seisund koguhinnangu „väga halb“).
- Seisund ei saa langeda allapoole „väga halba“.
- Kui objekt koosneb mitmest selgelt eristuvast osast (nt maal ja maaliraam, raamatu köide ja sisuplokk) ning osade kahjustused on eraldi kirjeldatud, siis valitakse objekti koguhinnanguks kõige madalam hinnang.

1_Terviklikkus

Kahjustuse number	Seisund	Tegevus
1_1; 1_2	rahuldav	Koheselt ei ole vaja midagi ette võtta
1_3	halb	Kontrollida seisundit. Seejärel: a) konserveerimisele b) kohesele konserveerimisele, c) jälgimisele (iga aasta tagant või 5 aasta tagant)
1_4	[ei võeta arvesse]	

2_Deformatsioonid

Kahjustuse number	Seisund	Tegevus
2_1; 2_2	rahuldav	Koheselt ei ole vaja midagi ette võtta
2_3	väga halb	Kontrollida seisundit. Seejärel: a) konserveerimisele b) kohesele konserveerimisele, c) jälgimisele (iga aasta tagant või 5 aasta tagant)

3_Materjali struktuur

Kahjustuse number	Seisund	Tegevus
3_1	halb	Kontrollida seisundit. Seejärel: a) konserveerimisele b) kohesele konserveerimisele, c) jälgimisele (iga aasta tagant või 5 aasta tagant)
3_2	rahuldav Kui materjaliks „plastik“ siis „halb“	Kui materjaliks „plastik“, siis kontrollida seisundit
3_3	rahuldav	Koheselt ei ole vaja midagi ette võtta
3_4; 3_5	halb	Koheselt ei ole vaja midagi ette võtta
3_6; 3_7; 3_8	väga halb	Kontrollida seisundit. Seejärel: a) konserveerimisele b) kohesele konserveerimisele, c) jälgimisele (iga aasta tagant või 5 aasta tagant)

4_Pinna mehaanilised kahjustused

Kahjustuse number	Seisund	Tegevus
4_1	rahuldav [arheoloogiliste objektide korral ei arvestata]	Koheselt ei ole vaja midagi ette võtta
4_2	rahuldav	Koheselt ei ole vaja midagi ette võtta
4_3	halb	Kontrollida seisundit. Seejärel: a) konserveerimisele b) kohesele konserveerimisele, c) jälgimisele (iga aasta tagant või 5 aasta tagant)
4_4	Kui materjaliks metall, puit, kivi, nahk, siis „halb“. Kui materjaliks foto, plastik, klaas, keraamika, siis „väga halb“. Kui mõni muu materjal, siis „rahuldav“.	Kontrollida seisundit. Seejärel: a) konserveerimisele b) kohesele konserveerimisele, c) jälgimisele (iga aasta tagant või 5 aasta tagant)
4_5	väga halb	Kontrollida seisundit. Seejärel: a) konserveerimisele b) kohesele konserveerimisele, c) jälgimisele (iga aasta tagant või 5 aasta tagant)

5_Määrdumus/ladestused pinnal

Kahjustuse number	Seisund	Tegevus
5_1	rahuldav	Kontrollida seisundit. Seejärel: a) konserveerimisele b) kohesele konserveerimisele, c) jälgimisele (iga aasta tagant või 5 aasta tagant) Puhastada.
5_2	rahuldav	Kontrollida seisundit. Seejärel: a) konserveerimisele b) kohesele konserveerimisele, c) jälgimisele (iga aasta tagant või 5 aasta tagant)
5_3	halb	Kontrollida seisundit. Seejärel: a) konserveerimisele b) kohesele konserveerimisele, c) jälgimisele (iga aasta tagant või 5 aasta tagant)
5_4; 5_5	rahuldav	Koheselt ei ole vaja midagi ette võtta
5_6; 5_7	väga halb	Kontrollida seisundit. Seejärel: a) konserveerimisele b) kohesele konserveerimisele, c) jälgimisele (iga aasta tagant või 5 aasta tagant)

6_Värvimuutused

Nr	Seisund	Tegevus
6_1; 6_2	rahuldav	Koheselt ei ole vaja midagi ette võtta
6_3; 6_4	halb	Kontrollida seisundit. Seejärel: a) konserveerimisele b) kohesele konserveerimisele, c) jälgimisele (iga aasta tagant või 5 aasta tagant)

7_Bioloogilised kahjustused

Nr	Seisund	Tegevus
7_1	rahuldav	Kontrollida koheselt eset ja keskkonnatingimusi hoidlas
7_2	halb	Kontrollida koheselt eset ja keskkonnatingimusi hoidlas

8_Varasemad parandused

Nr	Seisund	Tegevus
8_1	halb	Kontrollida seisundit. Seejärel: a) konserveerimisele b) kohesele konserveerimisele, c) jälgimisele (iga aasta tagant või 5 aasta tagant)
8_2; 8_3; 8_4; 8_5	rahuldav	Kontrollida seisundit. Seejärel: a) konserveerimisele b) kohesele konserveerimisele, c) jälgimisele (iga aasta tagant või 5 aasta tagant)

9_Ümbris

Nr	Ümbris	Seisund	Tegevus
9_1	ümbristatud	Ei võeta seisundi määramisel arvesse.	
9_2	ebasobiv ümbris		Vahetada ümbris säilitusümbrise vastu.
9_3	ümbris puudub, aga on vajalik		Ümbristada
9_4	ei vaja ümbrist		

Objekti seisund kokkuvõetuna:

.....

.....

.....

.....

.....

Soovitavad tegevused:

.....

.....

.....

.....

.....